

VERMES ATTILA

Jegyzett tőke vagy felelősségbiztosítás?

Share Capital or Liability Insurance?

Abstract: In my opinion, third-party liability insurance contracts could be an appropriate device in the future to replace the damaged reputation of shared capital described in the Hungarian Civil Code. Of course, in the future, it would be necessary to modify the rules of credit practices and creditworthiness assessments. I take the view that in order to make damage statistics more accurate and new insurance products more independent, this new insurance product called third-party liability insurance for share capital should be separated in the function of insurers by way of modifying the Hungarian Insurance Code. The above-mentioned ideas are at the moment theoretical, thought-provoking and conversation-generating ideas only, and the detailed new rules and norms should be established and codified following further research.

Keywords: share capital, third-party liability insurance, duty of contracting company law, protection of creditors

Összefoglaló: Álláspontom szerint a felelősségbiztosítási szerződés megfelelő eszköz lehetne a jövőben a megtepertézt hírnevű Ptk.-beli jegyzett tőkekövetelmények felváltására. Természetesen ez a jövőben szükségessé tenné a hitelképességi vizsgálatok, valamint hitelezési gyakorlat módosítását. Megítélésem szerint annak érdekében, hogy egyfelől a kárstatisztikák jobban követhetőek legyenek, másrészt jobban függetlenedjenek ezek az új biztosítási termékek, Bit. módosítása útján, a biztosító működésén belül el kellene különíteni a jegyzett tőkét pótló biztosítással kapcsolatos tevékenységeket. Mindezen elmondottak ugyanakkor egyelőre csupán elméleti, gondolatébresztő és vitaindító elgondolása, részletes szabályok kidolgozása további kutatások tárgyát képezheti.

Kulcsszavak: jegyzett tőke, felelősségbiztosítás, szerződéskötési kötelezettség, társasági jog, hitelezővédelem.

1. A jegyzett tőke funkciója és problematikája

Mind a hazai, mind pedig a nemzetközi szakirodalomban régóta komoly viták folynak a jegyzett tőke szerepével,¹ funkciójával, céljával, szükségességével és mértékével kapcsolatban, a nemzetközi tendencia pedig az (melyre a legújabb példa a román társasági

1 Ld. bővebben pl. SZEGEDI András: *A törzstőke minimum dogmája*, Jog – Állam – Politika, 2009/1, 25–38.

jog reformja), hogy a korlátolt felelősségű társasággal bezárólag az érdemi jegyzett tőkére vonatkozó követelményt eltörlik, azt jelképe ssé teszik.²

A fenti szempontok természetesen felvetik az országok közötti szabályozási verseny kérdését is, hiszen társaságalapítás előtt fontos kérdés lehet a jegyzett tőke mértéke, különösen általában véve a gazdaságierőforrás-hiányos gazdaságokban, valamint a tőkeszegény alapítók esetében, mint pl. a start-up vállalkozások.³ Természetesen az országok közötti szabályozási verseny pusztán a jogi szempontokra vetítve is több összetevős, idetartozik többek között az adójogi, klasszikus polgári jogi, fizetése képtelenségi jogi, közbeszerzési stb. szabályozás is, de ezek részletes taglalása meghaladná a dolgozat terjedelmi kereteit. Az mindenesetre kijelenthető, hogy mind az Európai Unió, mind pedig a világ többi tagállamában bevett és szükségszerű az a kodifikációs, jogi szabályozási gyakorlat, amely a vállalkozási és befektetési kedv ösztönzése érdekében a meglévő gazdasági társaságok tervezett leányvállalatai vagy teljesen új vállalkozások számára más országok jogi szabályozásánál kedvezőbb és kiszámíthatóbb jogi szabályozást és környezetet kíván teremteni.

A gazdaság- és jogpolitika szerves részévé vált a vállalkozási kedv ösztönzése, melynek során nem csupán regionális, hanem adott esetben kontinensek közötti verseny is folyhat egy-egy beruházás helyszínének elnyeréséért, amely munkahelyeket, más termékek és szolgáltatások részére fizetőképes keresletet, valamint helyi önkormányzati és állami adóbevételeket is teremthet.

Hatályos magyar jogunk esetében fel kell hívni a figyelmet egy elsőre talán inkább kevésbé fontosnak tűnő fogalmi pontosításra a hatályos társasági jogban, amely véleményem szerint azonban dogmatikailag meglehetősen fontos és jelentős, álláspontom szerint, mint a kvázi „trójai faló”, megnyithatja az utat a jegyzett tőkére vonatkozó szabályok később jelentős reformja előtt.

Korábbi társasági jogunk mindhárom kódexe a társasági tagok mögöttes felelőségéről beszélt abban az esetben, ha a társaság vagyona a társaság tartozásait nem fedezte. Ezt a jogintézményt egyesek szubszidiárius felelősségnek nevezték, és ehhez a fogalmi alapvetéshez igazodott a csalárd tagi magatartások negatív jogkövetkezménye, szankciója, a korlátozott tagi felelősség áttörése is (*Durchgriffshaftung, piercing / lifting the corporate veil*).⁴

A hatályos Ptk. ugyanakkor megváltoztatta ezt a terminológiát, és nem a tag mögöttes felelőségéről, hanem csupán helytállási kötelezettségéről szól, melyből hiányzik a jogellenesség, a klasszikus jogi felelősség, s ebből következően a jogi normaszöveg olvasatában a tag jogi helyzete kevésbé elítélendő, mint korábbi társasági jogi kódexeinkben.

2 SZEGEDI András tabudöntőgető művét SÁRKÓZI Tamás nemes egyszerűséggel csak anarchisztának nevezte, bár leköszölte a *Magyar Jog* című folyóiratban. Ld. bővebben: SZEGEDI András: Az „ezer forintos kft.” védelmében, *Gazdaság és Jog*, 2007/3, 8–13.

3 Klaus J. HOPT: *Modern Company Law Problems: A European Perspective. Keynote Speech: Company Law Reform in OECD Countries. Comparative Outlook of Current Trends*, Stockholm, Sweden, 7-8 December 2000.

4 Jó összefoglalót nyújt CSEHI Zoltán: *A társaságok tőkésítéséért való felelősség. Quo vadis ius societatis Hungaricum; Társasági jogunk múltja, jelene, jövője. c. konferencia = Acta Conventus de Iure Civili Tomus IX.*, szerk. PAPP Tekla, Szeged, Lectum Kiadó, 2008.

A jogi változásoknak azonban nem csupán az alapítók, hanem a hitelezők érdekét is védeniük kell, valamint arról sem szabad megfeledkezni, hogy az alapítók és a potenciális, majd tényleges hitelezők csoportja nem egymástól elkülönült, hanem egymást átfedő kategória még akkor is, ha némi időnek kell eltelnie, hogy az alapítókból hitelezők legyenek. Másképp fogalmazva a ma alapított társaságokból lesznek a holnap hitelezői, még ha nem is pontosan ugyanazon, de akár ugyanolyan kontraktuális és deliktuális kötelmek esetében is.⁵

Amennyiben tehát a társaságalapítást oly módon és mértékben könnyíti meg a jogalkotó, hogy ezáltal a hitelezői igények védelme jelentősen romlik, akkor az kontraproduktív, ezáltal kerülendő megoldás. Fontos annak hangsúlyozása, hogy a jogbiztonság nem csupán egy alkotmányos jogelv, nem csupán a jogászok számára fontos, hanem legalább ennyire fontos gyakorlati szempontból a reálgazdaságban is, hiszen a jogbiztonság sérelme, szintjének csökkenése a belföldi – hazai – és a nemzetközi gazdasági kapcsolatokban is csökkenti a vállalkozói, befektetői kedvet.

Mindennek nem mond ellent, hogy az eddig elmondottak csupán a potenciális alapítók és befektetők többségére, kockázatviselési hajlandóság, attitűd szempontjából a jelentős többséget alkotó kockázattűrő és kockázatkerülő rétegre vonatkoznak. Más kérdés, hogy jelentős kisebbségben ugyan, de mindig is voltak, vannak és lesznek kockázatkedvelő személyek mind a sportban, mind a gazdaságban, mind az élet más területein, azaz lesznek extrém sportolók, nagy tétben pókerezők, a tőzsdén shortolók, származtatott tőzsdei ügyleteket kötők egyaránt.

Szintén fontos az egyes természetes személyek jogelméleti belső és külső jogtudatának kérdése is, amely az általuk betöltött pozíciókon keresztül kihat az egyes gazdasági társaságok viselkedésére is.

Sajnos számos cégnél megfigyelhető az a gyakorlat, hogy jogi és gazdasági döntéseket kizárólag az anyagi haszon alapján mérlegelnek, még a jogszerűség is háttérbe szorul, nem beszélve a fenntarthatóságról, az erkölcsi és morális kérdésekről, a társadalmi felelősségvállalásról. Konkrét példát említve, amikor európai uniós támogatásból bővítik a gazdasági társaság gyártókapacitását és munkavállalóinak számát, majd a robotizáció terjedésével felmerül a kérdés, hogy vajon ún. szellemtargoncákra cseréljék-e a raktárosokat, targoncavezetőket, akkor fájdalmas azt látni, hogy sokszor a döntést az Excel-tábla néhány sora adja meg, nem pedig a Munka törvénykönyve, a munkaszerződések, az európai uniós pályázati előírások és szerződések.

Álláspontom szerint jelentősen bővíteni kellene a jogszociológiai, döntéseméleti és joggazdaságtani (*law and economics*) kutatásokat, és ezek valódi eredményeit be kellene építeni a jogalkotási folyamatokba. A hatályos jogalkotási törvény előírásai ugyan ezt a célt szolgálnák, de még a klasszikus kormány által benyújtott törvényjavaslatoknál is elnagyolt hatásvizsgálatokkal találkozunk, az elburjánzó egyéni országgyűlési képviselői törvényjavaslatokkal még meglévő enyhe szabályokat is meg lehet kerülni, mostanában sűrűn alkalmazott speciális rendkívüli jogrendi, veszélyhelyzeti jogszabályokkal szemben jogalkotástani szempontból pedig végképp nem állnak ilyen követelmények.

A hazai Ptk.-ban szabályozott gazdasági társaságok köre a közkereseti társaságtól a nyilvánosan működő részvénytársaságig terjed, és látjuk, hogy hatályos polgári jogi

5 Bayess MANNING: *Legal Capital*, 2nd ed Mineola, NY, Foundation Press, 1982.

kódexünk meglehetősen széles spektrumot fog át a kötelező jegyzett tőke mértéke vonatkozásában, de ez így volt már a korábbi hazai szabályozásokban is (régí Kt., régi Ptk.).

2. A szabályozási cezúra

A szűken értelmezett társasági jogban álláspontom szerint az igazi választóvonal, *differentia specifica* a tőzsdei és nem tőzsdei cégek között húzódik, és önmagában az értékpapírok, azon belül a részvények kibocsátása mint a zártkörűen működő részvénytársaságok egyik sajátossága még nem cáfolja azt a véleményt, hogy a zrt. leginkább egy nagyra nőtt kft.-re hasonlít. A zrt. és a kisebb társasági formák hasonlóságát önmagában már a hatályos Ptk. bevezetése, valamint a társasági tv. Ptk.-ba integrálása is erősítette. Nem csupán arról volt ugyanis szó, hogy a társasági jogi anyagrész a Ptk.-ba került, hanem el kellett dönteni annak helyét is. Sárközi Tamás álláspontjával szemben – aki a társasági jogban a széles értelemben vett társasági szerződés jelentőségét hangsúlyozta, és a társasági jogi anyagrész a kötelmi különös részben, az egyes szerződések között helyezte volna el – az az álláspont győzedelmeskedett, hogy a jogi személyek könyvbe integrálják a társasági jogi szabályokat. Ennek a – többek között – Kisfaludy András nevével fémjelzett álláspontban fontos előfeltétele volt, hogy a korábban az ún. jogi személyiség nélküli gazdasági társaság sajátos kategóriába tartozó kkt. és bt. jogi személyiséget nyerjen. Ez a változás, nevezetesen az említett két gazdasági társaság számára a jogi személyiség „rang” elnyerése értékpapír-jogilag azzal a következménnyel járt, hogy az új Ptk. szerint immár az összes gazdasági társaság, beleértve a kkt.-t és a bt.-t is jogosult értékpapír, nevezetesen kötvény (a közgazdasági terminológiában ún. vállalati kötvény) kibocsátására, mivel a kötvényekről szóló kormányrendelet értelmében a kötvény kibocsátására bármely jogi személy jogosult.

A zrt. közeledését más, kisebb társaságokhoz, jelen esetben a kft.-hez erősítette a magyar Ptk. idén január elsején hatályba lépett módosítása, amely eltörölte azt a korábbi hagyományos korlátozást, hogy egy tagnak csak egy üzletrésze lehet, újabb üzletrész bármilyen jogcímen történő megszerzése esetén az üzletrészek összeolvadnak. A részvénytársaságoknál ilyen korlátozás nem érvényesült, kft.-k esetében pedig 2022. január elsejével a jogalkotó eltörölte ezt a korlátozást, azaz ma már a kft. tagjainak több üzletrészüket lehet, hasonlóan ahhoz, hogy a részvénytársaság részvényeseinek is több részvénye lehet.

Idén január elsejétől ráadásul jelentősen megváltoztak a pótbefizetés szabályai. Az eddig kifejezetten és kizárólag kft.-specifikus jogintézményt a jogalkotó átemelte a gazdasági társasági közös szabályai közé, azaz szinte minden gazdasági társaság esetében alkalmazhatóvá vált, akár zrt.-k esetén is, kivéve a nyilvánosan működő részvénytársaságot, ahol az alapszabály pótbefizetésről nem rendelkezhet, sőt az alapszabály ettől eltérő rendelkezése semmis.

A tőzsdejogi szabályok ennél jelentősebb eltérést jelentenek, azonban fontos hangsúlyozni, hogy a nyrt.-k esetében sem kell az összes részvényt tőzsdére vinni, a jogalkotó megelégszik azzal, ha a részvények egy részét tőzsdére viszik. Természetesen a

nyrt.-k egyéb sajátosságokkal is rendelkeznek, például nem teljesen azonos a nyrt.-k és a zrt.-k által kibocsátható részvények köre, másrészt a tőzsdei részvénybevezetés a nyrt.-k monopóliuma.

Kérdésként merült fel, hogy a jegyzett tőkére vonatkozó szabályok esetleges módosításának hatálya kiterjedjen-e a nyilvánosan működő részvénytársaságokra, vagy a nyrt.-k esetében maradjon a jelenlegi szabályozás.

A fenti kérdésre adandó válaszhoz leginkább a tőzsdejogi szabályozás jellegét és kapcsolatát kell megvizsgálni a társasági joggal, valamint a pénzügyi joggal. Álláspontom és nézetem szerint bár a tőzsdejogban vannak hitelezővédelmi rendelkezések, de ezek leginkább magára a tőzsdét működtető gazdasági társaságra vonatkoznak, és jóval kevésbé a tőzsdére részvényt bevezetett részvénytársaságokra. A tőzsdejogi szabályozás jelentős része arról szól, hogy a jelenlegi és potenciális befektetők, részvényesek minél részletesebb, frissebb, alaposabb, megalapozottabb pénzügyi és jogi adatok és információk alapján hozhassák meg döntéseiket. A hitelezővédelemnél nagyságrendekkel fajsúlyosabb a tőzsdejogban a kisebbségvédelem szabályozása, nevezetesen a nyrt. kisérszvényesei, az ún. közkezhányad, valamint a kisebbségi tulajdonostársak védelme a többségi tulajdonosokkal szemben. A részletesebb adatokkal való ellátás körébe tartozik az ún. negyedéves gyorsjelentések kibocsátásának előírása, ami a klasszikus társasági jogi és számviteli jogi évente egyszeri beszámolóhoz képest valóban négyszer gyakoribb tájékoztatást és közlést jelent, de még mindig messze elmarad attól, hogy a hitelezők naprakészek legyenek az adós gazdasági társaságok pénzügyi-vagyoni helyzetét illetően.⁶

Véleményem szerint a jegyzett tőkére vonatkozó előírások már csak azért is módosításra és modernizálásra szorulnak, mert a társasági jog ezt a fogalmat a számviteli jogból kölcsönzi, és sajnálatos módon a számviteli jog nem képes megfelelni a 21. századi társadalmi-gazdasági viszonyok kihívásainak, ebből következően az ezt alapul vevő társasági jogi szabályozás is csupán idejétmúlt lehet.

Szigeti Péternek, a jogi objektiváció elmélet atyjának elgondolásából tudjuk, hogy nem csupán a gazdasági alapok hatnak a jogi felépítményre, mint a marxi érvelésben, hanem egy körforgásos, oda-vissza ható folyamatról van szó. A versenyjog álláspontom szerint ugyanúgy jelentős megújulás előtt áll, hiszen a hatályos versenytörvényben szinte alig, sporadikusan jelennek meg csupán az alternatív közgazdasági elméletek környezetvédelmi, fenntarthatósági, jóléti felfogásai, azaz az alapul fekvő versenyelméletek és közgazdasági elméletek változásához hozzá kellene igazítani mind a hatályos magyar, mind pedig az uniós versenyjogot is.

Ami a számviteli szabályok, s ebből következően saját és jegyzett tőkére vonatkozó társasági jogi szabályok elavultságát illeti (bár mind ez a kérdés, mind pedig a versenyjog szükséges modernizációja megérne egy önálló tanulmányt), annyit feltétlenül le kell szögezni, hogy a mai információs társadalom lényegesen, nagyságrendekkel gyorsabb információáramlásra képes, és az információs társadalom tagját képező mai ember is lényegesen frissebb információkat vár el, mint amit a hatályos számviteli és társasági

6 A kisadózó vállalkozások tételes adójáról szóló 2012. évi CXLVII. törvény 12. § (1) és (3) értelmében a kisadózó vállalkozások számára a számvitelről szóló 2000. törvény szerinti beszámoló készítése nem kötelező.

jogi normák előírnak. A tőzsdejogi szabályok közelebb vannak az elvárásokhoz, de a negyedéves gyorsjelentés sem tekinthető elégségesnek, a tőzsdejogi példákból inkább a részvényárfolyamok közzétételére vonatkozó szabályok azok, amelyek nagyon közel vannak a mai kor igényeihez. A tőzsdejogban pl. a tőzsde nyitvatartási ideje alatt néhány kivételtől eltekintve (pl. nyitó és záró szakasz) folyamatosan figyelemmel lehet kísérni a részvényárfolyamok változását, főszabályként ingyenesen 15 perc késleltetéssel, aki pedig előfizet a valós idejű (*realtime*) szolgáltatásra, az élőben kísérheti figyelemmel az árfolyamok változását. Utóbbi megoldás véleményem szerint diszkriminációs kérdéseket vet fel, hiszen az információ hatalom, nézőpontom szerint a jelenlegi és potenciális részvényeseknek és befektetőknek egységes információs szintet kellene nyújtani.

A lassúságon túl további problémát jelent, hogy a számviteli nyilvántartások sok esetben nem tartalmaznak sajátos vagyonelemeket, ami a szabályozás hiányosságaira vezethető vissza, gondolok itt elsősorban a kriptodevizákra, nem hivatalos fizetőeszközöknek minősülő alternatív fizetési eszközökre (pl. a soproni kékfrankra), vagy éppen nem helyettesíthető tokenekre (NFT-kre).

3. Sajátos gazdasági alágazati szabályok

Látni kell ugyanakkor azt is, hogy a legkomolyabb jegyzett tőkére vonatkozó előírások nem a Ptk.-ban, hanem gazdasági alágazati szabályokban találhatók. Ezek a szabályok mint *lex specialis* felülírják az adott tevékenység vonatkozásában a Ptk.-ban található szabályokat, azonban a hitelezők védelme érdekében azoktól csupán felfelé térhetnek el, azoknál csupán magasabbak lehetnek.

Tőzsde esetében 500 millió forintos minimális jegyzett tőkét ír elő a Tpt. 299. § (1) bekezdése, árutőzsde és határidős kamatlábügyletek kizárólagosság esetében elegendő a 150 millió forint is. Bank esetében a korábbi 2 milliárd forintos jegyzett tőkét a jogalkotó nemrég 4 milliárd forintra emelte fel (2020. január 1. napjától).⁷ Szövetkezeti hitelintézet minimális jegyzett tőkéje legalább 300 millió forint.⁸

Biztosító vagy viszontbiztosító részvénytársasággá és harmadik országbeli biztosító fióktelepénél pedig százmillió forint, melynek legalább 70%-a pénzügyi vagyoni hozzájárulás.⁹

Jelzálog-hitelintézet legalább 3 milliárd forint jegyzett tőkével alapítható, amelyet pénzben kell befizetni, azaz nem lehet apport.¹⁰

Az alágazati szabályok ráadásul a jegyzett tőkére vonatkozó követelmények olykor drasztikus megemelésén túl egyéb jogi eszközöket is alkalmaznak a társaság fizetőképessége érdekében, a teljesség igénye nélkül: jegyzett tőke befizetésének előírása az alapításkor, vagyoni biztosítékok (bankgarancia, biztosítási szerződéskötési

7 Hpt. 12. § (1) bekezdés a) pont.

8 Hpt. 12. § (1) bekezdés b) pontja értelmében.

9 Bit. 7. § (3) bekezdés, valamint Bit. 93. § (2) bekezdés a) pontja szerint.

10 A jelzálog-hitelintézetekről és a jelzáloglevélről szóló 1997. évi XXX. törvény 2. § (3) bekezdés alapján.

kötelezettség), szavatoló tőke, különböző tartalékolási előírások (pl. technikai tartalék a biztosítóknál).

Az alágazati szabályok – bár nem teljesen egységes, de mégis jellemző – sajátossága, hogy a fokozott jegyzett tőke követelményt gyakran működési engedélyhez köti, ahol a megfelelő létszámmal és jogi-gazdasági, adott tevékenységre vonatkozó szakmai ismerettel rendelkező hatóság (pl. Magyar Nemzeti Bank mint pénzügyi felügyelet, vagy éppen a közraktári felügyelet) az engedély elbírálása során alaposan meg tudja vizsgálni az engedély iránti kérelmet, másrészt a kérelemhez jellemzően sajátos üzleti tervet kell készíteni, amelynek adataiból, megalapozottságából, szakszerűségéből következtetni lehet az alapítandó gazdasági társaság tevékenységének jövőbeli sikerességére, nyereségességére. Mindezt a hatályos társasági jogunk akként támogatja és védelmezi, hogy az előtársasági létszakban engedélyhez kötött tevékenység egyáltalán nem folytatható, és a többi, előtársasági létszakhoz fűződő korlátozástól eltérően ezt nem oldja meg a társaság jogerős cégbírósi bejegyzése, hanem ehhez a végleges hatósági engedély lesz szükséges.

4. A jogi személyek nyilvántartásáról és a nyilvántartási eljárásról szóló 2021. évi XCII. törvény

Szót kell ejteni arról is, hogy a Ctv.-t jövőre felváltja a jogi személyek nyilvántartásáról és a nyilvántartási eljárásról szóló 2021. évi XCII. törvény, ügyvédi kamarai hírek szerint a törvényben szereplő hatálybalépési dátumhoz képest a tényleges hatálybalépés a lényeges változások megismeréséhez, elsajátításához, a megfelelő képzések és továbbképzések lebonyolításához szükséges idő miatt néhány hónapot csúszni fog. Mint tudjuk, az ördög a részletekben rejlik, sajnálatos módon jelen tanulmány írásának időpontjában a végrehajtási rendeletek még nem készültek el, azok nem állnak rendelkezésre, csupán a rendeletalkotási felhatalmazó rendelkezések köre ismert, valamint az a nem elhanyagolható tény, hogy cégeljárást eddig szabályozó IM-rendeletek helyét eggyel magasabb szintű jogszabályok, azaz kormányrendeletek fogják átvenni a jövőben.¹¹

A már elfogadott, kihirdetett, de még hatályba nem lépett törvény (amely az eddigi Ctv.-alanyokon túl a civilszervezetekre és az ügyvédi irodákra is vonatkozik majd) egyelőre a jegyzett tőke összegének kötelező feltüntetése pártján áll,¹² ráadásul a leszállítás időpontja nem lehet a bejegyzés napjánál korábbi.¹³

11 „A cégjogtól ma leginkább azt várjuk el, hogy a társasági jog anyagi jogi rendelkezéseinek táplálója legyen, és biztosítsa e rendelkezések hatékonyságát, gyors adaptációját a piaci-üzleti kapcsolatokban.” NOCHTA Tibor: *A társasági törvényünk jogrendszerbeli környezetéről = Acta Conventus De iure Civili Tomus X.*, szerk. PAPP Tekla, Lectum Kiadó, Szeged, 2009, 115.

12 A jogi személyek nyilvántartásáról és a nyilvántartási eljárásról szóló 2021. évi XCII. törvény 44. § (7) bekezdés „A szervezet a jogi személyek nyilvántartásába történő bejegyzésével jön létre, és a nyilvántartásból történő törléssel szűnik meg. A szervezet jegyzett tőkéjének leszállítása esetén az erre vonatkozó nyilvántartási adat, valamint a közhasznú jogállás bejegyzése és törlése a bejegyzés napjával válik hatályossá.”

13 A jogi személyek nyilvántartásáról és a nyilvántartási eljárásról szóló 2021. évi XCII. törvény 105. § [A létesítő okiratnak, illetve módosításának a bejegyzési eljárásban észlelhető érvénytelensége] (2) bekezdés b) pont: „a létesítő okirat nem tartalmazza a szervezet nevét, célját vagy főtevékenységét, valamint gazdasági társaság esetén a jegyzett tőkéjét és a tag vagyoni hozzájárulásának mértékét.”; (2) bekezdés e) pont: „a korlátozott felelősségű társaság és részvénytársaság esetében a jegyzett tőke legkisebb összegére vonatkozó törvényi előírásokat megszegték”.

5. A számviteli jogból importált problémák

A jegyzett tőkét a társasági jog a számviteli törvényből kölcsönzi, az ott található értelemben használja, külön nem definiálja.

A jegyzett tőke klasszikus felfogása a saját tőke azon eleméről szól, amely legfőképpen a széles értelemben vett hitelezők védelmét szolgálja, valamint a vállalkozás komolyságát, súlyát is szemlélteti.

Kérdésként merülhet fel, hogy potenciális hitelezők honnan tájékozódnak az adott gazdasági társaság pénzügyi vagyoni helyzetét illetően. A számviteli törvény hatálya alá tartozó gazdasági társaságok esetében a jogi személy létrejöttét követően az első néhány évben igen nehéz az értékelés, hiszen a potenciális hitelezők és a professzionális gazdasági tanácsadók, könyvvizsgálók, minősítő cégek jellemzően a lezárt üzleti évek számviteli törvény szerinti beszámolóiból indulnak ki. Nem véletlen, hogy a start-up cégek finanszírozását nem a klasszikus kereskedelmi bankok, hanem kockázati tőkebefektetők, kockázati tőkealapok, ún. üzleti angyalok végzik, jelentősen eltérő szemlélet- és működésmóddal, kockázattérítélesi szabályzattal.

Megjegyzendő, hogy a széles értelemben vett kockázatkezelésen belül a vállalati kockázatkezelés külön tudomány.¹⁴

Álláspontom szerint az leszögezhető, hogy a jegyzett tőke szabályozása jelenlegi formájában nem alkalmas a szándékolt célok elérésére, más kérdés, hogy az esetleges változtatások milyen irányba indulnak el. El lehet képzelni szigorítási irányt is, amely nem feltétlenül a tőkekövetelmények növelését jelenti, csak azok folyamatos meglétét ellenőrizné és garantálná, azaz a jelenlegi jogalkotói cél eléréséhez nyújtana hatékony jogi eszközöket.

A liberalizáció egy másik lehetséges, bár álláspontom szerint szélsőséges iránya a jegyzett tőke eltörlése vagy jelképes összegűvé tétele anélkül, hogy cserébe a hitelezővédelem eszköztára, szintje és mértéke növekedne. Hangsúlyozom, hogy önmagában a jegyzett tőke csökkentését vagy eltörlését nem tartom szélsőségesen libertariánusnak, csak akkor, ha a jogalkotó a hitelezők érdekeit más módon nem kompenzálja.

Természetesen a jogalkotó helyzete nehéz, hiszen egymással olykor homlokegyenest szembenálló érdekek mentén kell szabályoznia, értelemszerűen az alapítók a lehető legkevesebb és legkönnyebben előteremthető jegyzett tőkét szeretnék, míg a hitelezők érdeke befektetéseik, követeléseik biztonsága, minél nagyobb valószínűségű és mértékű, minél kisebb idő-, energia- és költségráfordítása melletti behajtása.

Az alapítók érdekeit erősíti az innovatív megoldások támogatása, ahol rendszerint az ötletgazda (a szellemi tulajdoni védelmi szintjétől és jogi konstrukciójától függetlenül) jellemzően nem rendelkezik kellő tőkével a termék/szolgáltatás piaci bevezetéséhez, jó, ha egy prototípust el tud készíteni kisipari körülmények között, sokszor még egy valamirevaló üzleti terv, megvalósíthatósági tanulmány is meghaladja mind a szakmai tudását, mind a rendelkezésére álló anyagi forrásokat.

¹⁴ Ld. bővebben pl. FARKAS Szilveszter, SZABÓ József: *A vállalati kockázatkezelés kézikönyve*, Ludovika Egyetemi Kiadó Nonprofit Kft., Budapest, 2012.

6. Hitelezővédelmi szempontok

Hozzá kell tenni, hogy a jogalkotói patikamérleg serpenyőiben a hitelezővédelem szempontjából nem csupán a jegyzett tőke összegre és szolgáltatására vonatkozó szabályoknak kell bent lenniük, hanem széles értelemben a követelések behajtására vonatkozó összes normának, az eljárások hosszára és eredményességére vonatkozó statisztikai adatnak, a behajthatatlan követelések esetében a látens, el nem indult eljárások adataira vonatkozó, felméréseken alapuló becsléseknek egyaránt, hiszen tudjuk, hogy sok esetben a behajthatóság alacsony esélye miatt a hitelezők nem kockáztatják a felszámolási keretben a hitelezői igénybejelentést vagy éppen a végrehajtási eljárás megindítását.¹⁵ Akár a megérzéseken alapuló, akár a tudatos és professzionális vállalati kockázatkezelés (*risk management*) ugyanis sokszor arra sarkallja a hitelezőket, hogy a fenti eljárásokat ne indítsák meg, vagy a már megindult eljárásokhoz ne csatlakozzanak, hiszen ilyen esetben a kárukat növelné a vissza nem kapott, 1%-os felszámolási eljárás keretében fizetendő regisztrációs díj, valamint a végrehajtónak fizetendő előleg.

A be nem hajtható követelések esetében ugyanakkor a természetes személyeknél nagyobb a látencia, hiszen rájuk nem vonatkozik olyan számviteli előírás, amely a követelések behajthatatlanságának igazolását követelné meg.

Hozzá kell tenni, amennyiben a követelés behajtására nincsen remény, és az 1%-os regisztrációs díj befizetését a hitelező nem kívánja, akkor a Cstv. friss módosításainak köszönhetően 2000 Ft-os nettó költségátalány megfizetése a felszámolónak történő igazolása mellett a felszámolónak kötelessége lesz haladéktalanul kiadni a számviteli törvény 3. § (3) bekezdés 10. pont c) bekezdés szerinti, a követelés behajtására vonatkozó igazolást abban az esetben, ha a követelést nem engedményezték, és a hitelező igényének kielégítésére nincsen fedezet.

Azt is meg kell jegyezni, hogy a Cstv. friss módosításainak köszönhetően, amennyiben a felszámolást elrendelő törvényszéki végzés 2021. július 1. napját követően válik jogerőssé, ott további 0,5%-os költségátalányt is fizetniük kell a hitelezőknek, amely költségátalány nem lehet kevesebb, mint 2000 Ft, és nem lehet több, mint 40 000 Ft. A felszámolónak ugyan vissza kell fizetnie a hitelező számára a költségátalány fel nem használt részét a felszámolási zárómérlegen keresztül, azonban a felszámolási eljárások eddigi elszámolt költségadataira tekintettel nem valószínű, hogy erre sűrűn és nagymértékben sor kerülne. Másképpen fogalmazva a hitelezői felszámolási költségek akár a korábbiak másfélszeresére is emelkedhetnek.

A hitelezőket – szemben a Ptk. kötelmi különös rész kölcsön- és hitelszerződésekre vonatkozó szabályaiban nevesített szerződési pozícióval – széles értelemben véve ide tartozik mindenki, akinek a gazdasági társaság bármilyen jogcímen tartozik, beleértve mind a kontraktuális, mind pedig a deliktuális kárkötelmeket.

Az orvostudományok példáját kölcsönözve és analógiájával élve, ha azt mondhatjuk, hogy a patológia művelői ismerik legjobban korábbi gyógykezeléseik erősségeit és

¹⁵ ARMOUR, John: *Share Capital and Creditor Protection. Efficient Rules for a Modern Company Law*, The Modern Law Review, 2000/63, 355–378.

gyengéit, akkor az is kijelenthető, hogy a fizetéseképtelenségi jog művelői ismerik legjobban a társaságalapítás előnyeit is hátrányait.¹⁶

A jegyzett tőkére vonatkozó szabályozás tehát álláspontom szerint megérett a változásra, hiszen a jelenlegi állapot sajnálatos módon mind az alapítók, mind pedig a hitelezők szempontjából a negatív tulajdonságokat egyesíti, azaz indokolatlan.

Hangsúlyozom, hogy az általam javasolt változtatások csupán a Ptk.-ban definiált jegyzett tőkekövetelményekre vonatkoznak, az alágazati törvényekben szereplő sajátos, ennél magasabb és szofisztikáltabb tőkekövetelményekre nem! A gazdasági társaságok közül ugyanakkor a hatályos Ptk.-ban foglalt összes változatra, azaz a nyilvánosan működő részvénytársaságokra is vonatkozik a javaslatom. Véleményem szerint ugyanis, ha egy nyrt. nem végez olyan tevékenységet, amelyre valamely alágazati szabály speciális jegyzett tőke előírást tartalmazna, akkor önmagában az tény, hogy részvényei egy részével az értéktőzsdén kereskednek, nem elég specialitás ahhoz, hogy eltérő szabályozás vonatkozzon rá a jegyzett tőke tervezett reformja során.

Kérdésként merülhet fel, hogy a jegyzett tőke Ptk.-beli eltörlését vajon leronthatja-e a sajátos alágazati szabályok elburjánzása? Sajnos számos példát láttunk arra, hogy egy alapvetően üdvözlendő jogalkotói döntést más jogi normák változása lényegében kiüresít, vagy legalábbis a jelentőségét, alkalmazásának gyakoriságát lényegesen lerontja. Ez történt a garantált bérminimum intézményével, ahol a jogalkotó célja az volt, hogy a kvalifikált munkaerő, azaz a végzettségi előírásoknak megfelelő munkavállalók minimálbérnél magasabb összegű jövedelemre tegyenek szert, ráadásul ettől érvényesen eltérni se lehessen. Mind a minimálbér, mind pedig a garantált bérminimum összegét jogszabály írja elő. A jogalkotó sajnálatos módon nem volt tudatában annak, vagy nem foglalkozott azzal, hogy a képesítési előírásoknak csupán kis százalékát rögzítették jogszabályban, jelentős része a munkáltató saját belső dokumentumában volt megtalálható, így a belső szabályzat, ügyvezetői, vezérigazgatói utasítás stb. A jogszabályi képesítési előírás hiányában önző anyagi érdektől vezérelve a garantált minimálbér bevezetése, majd rendszeresen, évenkénti jelentős emelése hatására a munkáltatók folyamatosan szűkítik, törlik szuverén döntésükkel a belső képesítési szabályokat, előírásokat.

Véleményem szerint amennyiben a jogalkotó kellő önmérsékletet tanúsít, és valóban csak a szükséges területeken és mértékben ír elő jegyzett tőkekövetelményt, az új, általam tervezett reformnak nem kell tartania attól, hogy speciális szabályokkal lerontanák, kiüresítenék az általános szabály tartalmát.

A jegyzett tőke mértékére vonatkozó szabályokat a jogalkotó – helyesen – most is szándékosan két lépcsőben szabályozza: a Ptk. jelenti az általános, generális szabályozást, az alágazati szabályok pedig a speciálisat. Értelemszerűen a mértéket a jogalkotó a Ptk.-ban most is az adott gazdasági társaságokra vonatkozó *átlagos* kockázati szinthez kívánta igazítani, azonban a tevékenységi körök, üzleti modellek, a vállalkozói morál és számos más tényező miatt ezek csupán roppant pontatlan becslések.

Nem szerencsés, ha a jogalkotó a Hans Kelsen-féle tiszta jogtant kívánná megvalósítani, és egy elefántcsonttoronyból kívánná szabályozni a gazdasági társaságok

16 Rafael LA PORTA, Florencio LOPEZ-de-SILANES, Andrei SHLEIFER, Robert VISHNY: *Investor protection and corporate governance*, The Journal of Financial Economics, 2000/58, 3.

működését. Harmathy Attila professzor úr említette még az ELTE Állam- és Jogtudományi Doktori Iskolájában, hogy amikor felkérték a Polgári Jogi Kodifikációs Főbizottság vezetésére, akkor egyik első dolga az volt, hogy a Központi Statisztikai Hivatalhoz fordult, bekérve számos adatot, melynek célja az volt, hogy egy valós társadalmi-gazdasági viszonyokat ismerő, azt alapul vevő új polgári törvénykönyv születhessen, ahol pl. a főszabály valóban a társadalomban elterjedt megoldást, és nem pedig a kivétel kivételét takarja. Harmathy végig tudta vinni vállalásait, mivel alkotmánybíróvá választották, így Vékás Lajos vette át a helyét a Polgári Jogi Kodifikációs Főbizottság élén.

7. Lehetséges de lege biztosítási jogi megoldás

A biztosítástan és a biztosítási jog egyik erőssége, hogy a kockázatközösség megszervezése a biztosítási díjak kialakítása, a biztosítási szerződések és szabályzatok (általános szerződési feltételek) kidolgozása, közgazdaságilag a termékek kidolgozása statisztikai adatok gyűjtése, valamint ezek felsőfokú matematikai, valószínűségyszámítási módszerekkel történő feldolgozása alapján történik a vonatkozó jogi keretek között.

A XXI. század a történelem eddigi menetét tekintve az információgyűjtés és -feldolgozás aranykora. Soha nem látott mennyiségű és részletességű adat keletkezik, részben állami, részben magánnyilvántartásokban, érzékelőkben, szenzorokban, vállalati és állami szervereken. Az adatbányászat, *data mining*, *big data*, digitalizáció, fejlett mesterséges intelligencia segítségével – természetesen az adatvédelmi szabályok szükség szerinti módosításával és betartásával – a biztosítók számára tehát bizonyos szempontból aranybánya lenne, hiszen a biztosítók működése mindig is a meglévő statisztikai adatok elemzésén alapult.

A biztosítók belső működése is változóban van, egyre inkább terjed az elektronikus kárbejelentés, egyre fejlettebb matematikai, statisztikai, valószínűségyszámítási módszerekkel dolgoznak, és erre egyre nagyobb számítási kapacitású informatikai kapacitás áll rendelkezésre.

Kérdésként merült fel, hogy vajon a hazai biztosítók rendelkeznek-e kellő mennyiségű, minőségű és részletességű adattal ilyen termékek kidolgozásához. Álláspontom szerint a jegyzett tőke helyetti felelősségbiztosítási rendszer bevezetése érdekében első körben hazai, de lehetőség szerint uniós szinten csoportmentességi rendeletben kellene mentesíteni a biztosítótársaságokat a kartelltilalmi rendelkezések alól annak érdekében, hogy az adatok gyűjtését, feldolgozását, a számítási modellek kidolgozását közösen tehessék meg. Ez egy átmeneti ideig nagyobb társadalmi-gazdasági haszonnal járna, mint a verseny fenntartása, ráadásul a biztosítási szektorban mind hazai, mind uniós szinten volt már korábban jól működő csoportmentességi rendelet.

Fontos annak a leszögezése is, hogy a tervezett biztosítási módozat mindenképpen kárbiztosítás, nem pedig összegbiztosítás legyen, azaz ne lehessen nyereszkeskedni, ne lehessen jogalap nélkül gazdagodni, a káron szerzés tilalmába ne ütközhessen a biztosítási kárrendezés. A kárbiztosításokon belül álláspontom szerint a felelősségbiztosítási szerződési módozat megfelel a fenti kívánalmaknak és a jogdogmatikai elvárásoknak

is, tekintettel arra, hogy a jogi személy gazdasági társaságnak minősülő biztosított felelőssége váltja majd ki a biztosító teljesítését, azaz a jogi felelősségi terminológia megfelelő, függetlenül attól, hogy a felelősségbiztosítási szerződés, a felelősségbiztosítási fedezet nem szüntetné meg a gazdasági társaság tagjainak alapesetben társasági formánként változó, csalárd magatartások esetében egységes rezsimú mögöttes helytállási kötelezettségét.

Mind a magyar, mind az uniós, mind pedig a világ más részein tevékenykedő biztosítótársaságoknak számos vállalati felelősségbiztosítási módozata, terméke van már jelenleg is, ahol komoly kárstatisztikákkal, szerződéses, panaszrendezéssel, egyezségi és polgári peres tapasztalattal rendelkeznek.¹⁷

Ma is számos olyan tevékenység van Magyarországon, sőt az EU-ban Magyarországon van az egyik legtöbb olyan szabály, mely bizonyos tevékenységek végzéséhez felelősségbiztosítási szerződés megkötését és folyamatos hatályban tartását írja elő a tevékenységet végző biztosított számára, a teljesség igénye nélkül idetartoznak az ügyvédek, bírósági végrehajtók, felszámolók, vadászok, biztosításközvetítők, utazási irodák stb.¹⁸

A Bit. 4. § (1) bekezdés 10. pontja értelmében biztosítási termék: „meghatározott biztosítási kockázatokra vagy kockázatcsoportokra kidolgozott feltétel- és teljesítési rendszer”.

A Bit. 4. § (1) bekezdés 98. pontja értelmében termékterv: „meghatározott veszélyközösségre kialakított, a biztosító által terjeszteni kívánt termék alkalmazhatóságáról kidolgozott terv, amelynek tartalmi követelményeit a 3. melléklet tartalmazza”.¹⁹

17 Például ha az Allianz honlapját nézzük, akkor többek között találunk általános felelősségbiztosítást, szolgáltatás-felelősségbiztosítást, munkáltatói felelősségbiztosítást, termékfelelősség-biztosítást, környezetszennyezési felelősségbiztosítást, tervezői szakmai felelősségbiztosítást, rendezvényszervezői felelősségbiztosítást, szakképzést szervezők felelősségbiztosítását, ügyvédek kötelező szakmai felelősségbiztosítását, egészségügyi szolgáltatók felelősségbiztosítását, könyvelők, adótanácsadók, bérszámfejtők, társadalombiztosítási ügyintézők felelősségbiztosítását, személy- és vagyonvédelmi, magánnyomozói tevékenységet folytatók felelősségbiztosítását, valamint független biztosításközvetítők és biztosítási szaktanácsadók felelősségbiztosítását.

18 Bár a Ptk. nem részletezi a felelősségbiztosításokat, a Bit. 1. melléklet A) rész, A nem életbiztosítási ágazatok kockázat szerinti besorolása igen, pl. 10. pont Szárazföldi járművekkel kapcsolatos felelősség, 11. pont Légi járművekkel kapcsolatos felelősség, 12. pont Hajókkal kapcsolatos felelősség, 13. Általános felelősség.

19 Bit. 3. melléklete

„1. A biztosítási szerződési feltételeket

2. A díjkalkulációt

2.2. A nem életbiztosítási ághoz tartozó kockázatot tartalmazó termék esetén

2.2.1 a kár- és kockázatelosztásokat vagy egyéb statisztikákat,

2.2.2. a díjkalkulációs elv leírását,

2.2.3. a díjszámítás elemeinek és tervezett paramétereinek megadását, beleértve a díjtáblázatokat is.

2.3. Az esetleges értékkövetés módszerét.

A 2.2. alponthoz tartozó díjkalkulációnak tartalmaznia kell a kalkuláció utólagos ellenőrzését szolgáló adatgyűjtésbe vont adatok körét is.

3. Kiegészítő adatokat

A kiegészítő adatokat 3 évre előre becslve – évenkénti bontásban –, a következő adatokat kell tartalmazniuk:

A Magyar Ügyvédi Kamara (MÜK) honlapján szerepelnek bizonyos adatok az ügyvédek felelősségbiztosításáról, nevezetesen a biztosító neve, valamint mértéke.

A MÜK honlapján a csillagozott adatok közhiteles adatoknak számítanak a 2017. évi LXXVIII. törvény 189–190. §§-ai szerint, a felelősségbiztosításra vonatkozó adatok csillagozottak a honlap szerint, ezzel ellentétben az ügyvédi tevékenységről szóló 2017. évi LXXVIII. törvény (Üttv.) 1. mellékletének 33. pontja szerint a kötelező felelősségbiztosításának felelősségbiztosítója és mértéke a melléklet magyarázata szerint nem közhitelesen nyilvántartott adat.

Kisebb probléma, amikor nem a jogi személy biztosító pontos teljes vagy rövidített nevét adják meg, mondjuk Allianz szerepel az Allianz Hungária Biztosító Zártkörűen Működő Részvénytársaság vagy Allianz Hungária Zrt. helyett.

Komolyabb problémát jelent, hogy vajon mire vonatkozik a MÜK nyilvántartásában szereplő „mérték” rovat.

Maga az Üttv. sem fogalmaz egyértelműen, hiszen a felelősségbiztosításra vonatkozó jogi előírások három összeget szabályoznak, nevezetesen az éves limit minimális mértéke, káreseményenkénti limit minimális mértéke, valamint az önrész maximális mértéke – melyikre vonatkozik a törvényi előírás, és melyiket tartalmazza a MÜK honlapja?

Az Üttv. 14. § (3) bekezdés szerint a MÜK szabályzatában meghatározza az ügyvédi felelősségbiztosítás évenként számított legalacsonyabb összegét, valamint törvényben nem szabályozott követelményeit.

Káreseményenkénti limit minimális mértéke az Üttv. 14. § (2) bekezdés szerint 15 millió forint, azonban az Üttv. átmeneti rendelkezéseiről szóló 208. § (9) bekezdés e) pontja szerint 2022. december 31-ig káreseményenként csupán 14 millió forint.

Éves limit minimális mértéke az ügyvédi felelősségbiztosítás évenként számított legalacsonyabb összegéről és követelményeiről szóló 2017. (XI. 20.)/ 9. MÜK-szabályzat 1. pontja értelmében a káreseményenkénti limit 160 százaléka, azaz 2022. december 31-ig 22,4 millió forint, 2023. január 1-től 24 millió. A fentiekhez képest jelenleg, 2022-ben saját 16 millió forintos káreseményenkénti és 24 millió forint éves limitű biztosításomra az szerepel a MÜK honlapján, hogy Üttv. szerinti minimumösszeg.

Az önrész maximális mértéke az ügyvédi felelősségbiztosítás évenként számított legalacsonyabb összegéről és követelményeiről szóló 2017/9. (XI. 20.) MÜK-szabályzat 2. pont d) bekezdésének értelmében nem lehet több, mint 15%, valamint konjunktív feltételként felelősségbiztosítási összegenként sávós forintosított limitet is meghatároz, pl. a da) pont szerint 10 és 20 millió Ft felelősségbiztosítási összeg esetén az önrész nem haladhatja meg a 150 000 Ft-ot.

Nagyobb probléma, hogy a MÜK közhiteles nyilvántartásában összekeverik a biztosítót a biztosításközvetítővel, és a biztosításközvetítőt tüntetik fel a biztosítási fedezet nyújtójaként, miközben ez egyrészt a Bit. szabályaival, másrészt a biztosításközvetítő közhiteles cégnyilvántartásban szereplő tevékenységi köreivel, valamint a Magyar Nemzeti Bank mint pénzügyi felügyelet nyilvántartásával is ellentétes.

3.1. a tervezett állomány darabszámot és állománydíjat,

3.2. a termék várható költségfelhasználását: a szerzési, a kárrendezési, az igazgatási költségeket,

3.3. a várható díjbevételt,

3.4. a biztosítási esemény alapján várható kifizetéseket”.

Álláspontom szerint bevezetés esetén jogbiztonsági szempontból mindenképpen kellő felkészülési idő, legalább egy év lenne szükséges mind a gazdasági társaságoknak és jogi képviselőiknek, mind a nyilvántartó bíróságoknak, mind a biztosítóknak, mind pedig a potenciális hitelezőknek és jogi képviselőiknek.

Meg kell említeni ugyanakkor, hogy a felelősségbiztosítás nem csupán a teljesítési képességen segíthet, hanem olykor a teljesítési készség hiányát is orvosolhatja. A hatályos Ptk. felelősségbiztosítási szabályainak egyik jelentős novuma, hogy a 6:472. § (2) bekezdés értelmében „Ha a biztosított a vele szemben támasztott kártérítési igények miatti felelősségét vagy összecszerű helytállási kötelezettsége mértékét nyilvánvalóan megalapozatlanul vitatja, a biztosító jogosult a károsultnak teljesíteni. Az alaptalan tagadás többletköltségei a biztosítottat terhelik; ha azokat a biztosító viselte, a biztosított azokat neki visszafizetni tartozik.”

Irodalomjegyzék

1. John ARMOUR: *Share Capital and Creditor Protection. Efficient Rules for a Modern Company Law*, The Modern Law Review, May, 2000/63.
2. CSEHI Zoltán: *A társaságok tőkésítéséért való felelősség. Quo vadis ius societatis Hungaricum; Társasági jogunk múltja, jelene, jövője. c. konferencia = Acta Conventus de Iure Civili Tomus IX. sz.*, szerk. PAPP Tekla, Lectum Kiadó, Szeged, 2008.
3. FARKAS Szilveszter, SZABÓ József: *A vállalati kockázatkezelés kézikönyve*, Ludovika Egyetemi Kiadó Nonprofit Kft., Budapest, 2012.
4. Klaus J. HOPT: *Modern Company Law Problems: A European Perspective. Keynote Speech: Company Law Reform in OECD Countries. Comparative Outlook of Current Trends*, Stockholm, Sweden 7-8 December 2000.
5. Rafael LA PORTA, Florencio LOPEZ-de-SILANES, Andrei SHLEIFER, Robert VISHNY: *Investor protection and corporate governance*, The Journal of Financial Economics, 2000/58.
6. Bayless MANNING: *Legal Capital*, 2nd ed Mineola, NY, Foundation Press, 1982.
7. NOCHTA Tibor: *A társasági törvényünk jogrendszerbeli környezetéről = Acta Conventus De iure Civili Tomus X.*, szerk. In: PAPP Tekla, Lectum Kiadó, Szeged, 2009.
8. SZEGEDI András: *A törzstőke minimum dogmája*, Jog – Állam – Politika, 2009/1.
9. SZEGEDI András: *Az „ezer forintos kft.” védelmében*, Gazdaság és Jog, 2007/3.